

JOHN MAGNUS LINDBERG:

Ett år med TCO

För ett år sedan började Svensk Tidskrift publicera ett antal väl underbyggda artiklar om TCO, som alltmer politiserats i riktning vänster. Reaktionen därifrån blev kraftig, men fakta kvarstod. Direktör John Magnus Lindberg ger en resumé av vad som hände och av vad som blev följden. Medlemmar inom TCO tog nämligen upp kritiken, och TCO-ledningen har tvingats acceptera ett större, mera vitalt medlemsinflytande.

När Svensk Tidskrift för ett år sedan i ett antal artiklar granskade TCO:s engagemang i de tunga samhällsfrågorna skedde detta utifrån en omfattande SCB-undersökning. Drygt 1 400 TCO-medlemmar svarade på frågan om de ansåg att TCO övergivit sin politiska obundenhet, om sina möjligheter till inflytande på TCO:s beslut i viktiga samhällsfrågor samt om sin inställning till kollektiva resp individuella löntagarfonder. På den förstnämnda frågan svarade tio procent att TCO övergivit sin politiska obundenhet i hög grad och 35 procent i någon mån. Endast tjugofem procent svarade ett bestämt nej. På frågan om medlemmarnas möjligheter till inflytande angav femtiofem procent att de hade små och tjugosex procent inga möjligheter. Tio procent ansåg att sådana möjligheter förelåg. Den av TCO-ledningen så hett åstundade kollektiva lösningen av löntagarfondfrågan omfattades endast av tjugosju procent av medlemmarna.

Debatten som följde blev livlig och långvarig. Lennart Bodström och hans vapendragare viftade bort SCB-undersökningen som ovederhäftig och ointressant. Undersökningen glömdes emellertid inte bort. Frågan om medlemsenkäter blev ett intressant inslag på 1979 års TCO-kongress.

Att professor Nils Elvander lagt fram sin personliga syn på TCO:s policy och framtid ledde till grava personliga utfall mot honom. Debatten fick överhuvudtaget många märkliga inslag. Men trots att sakfrågorna i stor utsträckning kom att lysa med sin frånvaro drog debatten genom sin intensitet och hetta till sig stor uppmärksamhet, detta inte minst bland TCO:s medlemmar.

Debattens utgångspunkter

Idag, ett år senare, finns det anledning att göra en tillbakablick. För TCO har det varit ett händelsemättat och arbetsamt år. Man stod mitt uppe i förberedelserna för 1979 års kongress. En lång rad rapporter skulle ut på remiss. Dit hörde bland annat rapporterna om löntagarfonder, energifrågan, forskningen samt TCO:s roll i samhället. Flera av dessa rapporter innehöll ett politiskt kontroversiellt stoff. Materialet var dessutom till stora delar starkt försenat. För några av de viktiga rapporterna inföll remisstiden under jul- och nyårshelgerna.

Medan kongressförberedelserna pågick utsattes alltså TCO-ledningen för ett obarmhärtigt strålkastarljus. Irritationen var påtaglig.

I det av Svensk Tidskrift publicerade TCO-materialet fastslogs några grundläggande fakta, nämligen att TCO från fackliga utgångspunkter har en samhällsbevakande och opinionsbildande uppgift, att denna uppgift förutsätts ske utifrån den alltsedan organisationens grundande fastslagna regeln om politisk obundenhet, att TCO och dess ledning måste acceptera att dess ställningstagande blir föremål för kommentarer och att i de fall det gäller politiskt kontroversiella frågeställningar det sker en prövning av ställningstagandenas förankring i en medlemsopinion, samt att flera undersökningar – och då senast den av Svensk Tidskrift initierade SCB-undersökningen – visat att TCO-ledningen ej arbetat med en majoritet av TCO-medlemmarna bakom sig.

Mot denna bakgrund tillät sig Svensk Tidskrift göra följande påstående: Visar det sig att det finns en utbredd uppfattning bland TCO:s medlemmar att TCO politiserats och att det dessutom saknas ett samband mellan de åsikter som TCO centralt företräder och dem som den helt övervägande delen av organisationens medlemmar har, blir TCO:s ställning förändrad. Bland annat får politikerna helt nya förutsättningar när det gäller att utvärdera TCO:s centrala ställningstaganden i samhällsfrågor. Värdet av TCO:s remissvar och opinionsyttringar måste bli ett annat om det visar sig att TCO-toppen representerar andra värderingar än de stora grupperna av medlemmar.

Försvarsattityder

I tal efter tal och i en rad debattinlägg hävdade Lennart Bodström att det gällde ett angrepp på den representativa demokratin, att man förmenade TCO rätten att framföra åsikter i samhällsfrågor samt att bakom allt låg en organiserad ryktesspridning och förtalskampanj mot TCO. Debattnivån höjdes inte av Lennart Bodströms båda främsta vattendragare, chefredaktören i TCO-tidningen Roland Ekström och journalistförbundets ordförande Östen Johansson. Deras agerande präglades mera av don quijoteska utfall än av en kamp med blanka vapen.

Från TCO-ledningens sida talades om den representativa demokratin. En variant var att låta åhöraren-läsaren förstå att de som kritiserade den representativa demokratin måste misstänkas ha en antidemokratisk grundsyn. Det sades också förutsätta en

oförmåga och en inkompetens hos TCO-medlemmarna, "att medlemmarna i de olika förbunden inte förmår att välja representanter som tillvaratar deras intressen", eller som det också hette: "tror ni verkligen att TCO-medlemmarna är så toleranta att de trots att de har en viss uppfattning i en samhällsfråga med jämnmod eller resignation finner sig i att deras valda representanter intar andra ståndpunkter". Ingen i TCO-ledningen har velat bemöta argumentet att dessa representanter väljs som fackliga förtroendemän utan mandat i politiskt kontroversiella frågor. Ett annat genomgående debattdrag har varit, att den kritik som riktats mot en rad ställningstaganden i politiskt kontroversiella samhällsfrågor alltid framställts som angrepp på TCO:s rätt att ta ställning. Det lär emellertid vara mycket svårt att finna belägg för att någon förmenat TCO rätten att framföra åsikter i samhällsfrågor. Lennart Bodström har i varje fall inte i sina många tal och debattinlägg pekat på något sådant. Han har genomgående använt allmänt svepande formuleringar med anklagelser om förföljelse och förtal.

Huvudfrågan i debatten har gällt i vilken utsträckning TCO:s uttalanden varit förankrade i en medlemsopinion eller endast speglat åsikterna i toppskiktet av förtroendevalda och tjänstemän. Det är troligt att den långt utdragna debatten blivit både mera nyanserad och kortare, om Lennart Bodström och den övriga TCO-ledningen på ett tidigt stadium deklarerat att man ansett det vara ledningens rätt och skyldighet att skapa opinion såväl inåt som utåt i frågor som man ansett vara av facklig betydelse, även om des-

sa kunde betraktas som politiskt kontroversiella.

Medlemsreaktioner

Oavsett hur man bedömer det gångna årets TCO-debatt kan man konstatera att den inneburit en påtaglig och välkommen vitalisering av TCO-medlemmarna. Det har registrerats ett ökat mötesdeltagande. Insändare och debattartiklar har lämnat viktiga diskussionsbidrag. Den kanske mest intressanta manifestationen av ett pånyttfött medlemsintresse var det stora antalet motioner vid årets TCO-kongress på temat ökat medlemsinflytande.

I ett drygt femtiotal motioner varierades detta tema. "Medlemmarna har vaknat", utropade ett kongressombud. Kongressens sammansättning gav emellertid ett begränsat utrymme för denna nya medlemsaktivitet. Det lämnades emellertid flera exempel på att man kan hoppas på en vitalisering även av kommande TCO-kongresser. Den uppriktighet, som Försäkringstjänstemannaförbundets (FTF) ombud visade, var välgörande men gav inget bidrag till sakdebatten. Han yttrade i frågan om rapporten TCO och samhället: "Majoriteten (inom FTF) är allmänt kritisk mot TCO:s engagemang, men jag kan inte utveckla argumenten eftersom de inte överensstämmer med min egen åsikt".

Ett annat stämooombud ställde stora förhoppningar på nästa TCO-kongress. I flera motioner hade föreslagits att endast aktiva TCO-medlemmar skulle kunna väljas till kongressombud. TCO-styrelsen ställde sig

negativ till dessa motioner och fick kongressen med sig. Ombudet konstaterade emellertid att flera förbund ställt sig bakom dessa motioner och slutade med det optimistiska förmodandet: "jag är säker på att vi till nästa kongress är i majoritet".

Att en aktiv medlemsopinion kommit fram konstaterade Statstjänstemannaförbundet i en motion om kongressperiodens längd. I motionen hänvisade man till massiv kritik från de lokala organisationerna i förbundet.

Även om TCO-styrelsen och en del av medlemsförbunden ställde sig kallsinniga i sina yttranden till motionerna blev kongressens beslut att man skulle tillsätta en utredning med uppdrag att se över arbetsformer, inflytande m m inom tjänstemannarörelsen. Att kongressen tog intryck av debatten om ett ökat medlemsinflytande visar tilläggsbeslutet: "att utredningen under arbetets gång tillställer medlemmarna delrapporter för diskussion och inhämtande av synpunkter".

Den representativa demokratin

TCO-kongressen ger som synes exempel på en mjukare attityd och en mera nyanserad ställning på en rad viktiga punkter. Detta gäller emellertid inte inställningen till frågan om den principiella inställningen till den representativa demokratin.

Låt vara att i en organisation av TCO:s storlek med drygt en miljon medlemmar det stöter på en rad praktiska hinder att tillämpa

strikta direkta demokratiska principer. Men behöver man gå så långt som SIF:s nye ordförande Inge Granqvist? Han företrädde vad Eva Moberg i en starkt kritiserad artikel om TCO:s behandling av kärnkraftsfrågan kallat den omvända demokratin. Inge Granqvist förenklar till ytterlighet. TCO har inget med TCO-medlemmarnas eventuella åsikter att göra. "Det är de olika förbunden som är medlemmar i TCO, inte den enskilde tjänstemannen". TCO ansvarar för samhällsfrågorna, förbunden för avtalsförhandlingarna. Likafullt säger TCO-styrelsen: "det är varje förbund som har ansvaret för att de åsikter man framfört inom TCO är ett uttryck för medlemsmajoritetens uppfattning och i denna mening har medlemmarnas stöd".

TCO-ledningen lär på sikt få tona ned sin maktfullkomliga inställning även på denna punkt.

TCO går in i 80-talet med ett stort antal av kongressen godkända rapporter. De spänner över snart sagt alla väsentliga samhällsfrågor. Medlemmarna får emellertid tillfälle att återkomma med synpunkter och förslag. Ett omfattande projekt, Tjänsteman 80, har rullat ingång. Det ingår som ett led i TCO:s arbete att bland medlemmarna förankra TCO:s policy. Här talas om medlemmarna i meningen den enskilde tjänstemannen. För ett framgångsrikt 80-tal behöver TCO visa att det finns en bred medlemsopinion bakom de ståndpunkter och uppfattningar man redovisar i enskilda samhällsfrågor.